

Patočkovo koketování s mýtem

Ladislav Hejdánek

◆ diktát, česky, vznik: nedatováno

◆ dictate, Czech, origin: nedatováno

Patočkovy koketování s mýtem

Poznámky, které hodlám kriticky zaměřit proti tomu, čemu jsem na počátku řekl „Patočkovy koketování s křesťanstvím“, hodlám začít oddílkem, který bych nazval „Patočkovy koketování s mýtem“.

Patočka má několik vět, které je třeba analyzovat, důkladně přečíst. I když tedy nejsou dostatečně rozvedeny ty myšlenky, i když tam samozřejmě jsou obrovské mezery, jedna věc je jasná: především, že v mýtu přichází ke slovu rituálně znázorňující chování. To máme na straně 229.

Ale mýtus pak je vyložen ihned jako něco, co překračuje tuto první rovinu. Mýtus nejenom poskytuje rituálnímu chování průhledné prostředí řeči, ale proniká do tajin lidského života. Tedy to je zajímavá věc. Není vyjasněno, zda do těch tajin lidského života proniká již prvotní rituálně znázorňující chování, jímž je život modifikován, jak čteme, zařazen do svatby nebes a země a tak dále.

V každém případě tedy mýtus se najednou stává něčím podstatnějším, než jenom že by poskytl ono průhledné prostředí řeči onomu rituálně znázorňujícímu chování. Ta pronikavost, s níž mýtus vniká do tajin lidského života, je podle Patočky tak veliká, tak nesnesitelná, tak neúnositelná, že musí být mírněna. A je mírněna právě tou formou – čili pouze formou, podstata zůstává – formou vyprávění, onou předstíranou historií, oním umístěním do minula.

Podle Patočky toto umístění do minula je pouhá forma, protože jakmile pochopíme intenci mýtu, prohlédneme, že nezprůhledňuje jen přítomnou skutečnost člověka – takže tady bychom řekli, nezprůhledňuje jenom rituálně znázorňující chování, nezprůhledňuje jen přítomnou skutečnost člověka s oním vzhledem do tajin lidského života, jak jsme četli – nýbrž je v něm obsaženo i stanovisko, postoj, otevřenost do budoucna. V něm si odmykáme nejvlastnější možnost.

To znamená, mýtus se nejenom neomezuje na to, že poskytuje slovo – logos nebo mýthos tedy, slovo – onomu rituálně znázorňujícímu chování. A nejenom tedy, že zprůhledňuje přítomnou skutečnost člověka až do těch nejhlubších tajin, ale zprůhledňuje budoucnost. Obsahuje stanovisko k budoucnu, postoj do budoucna, otevřenost do budoucna.

Jestliže se pak ptáme, proč musí být mírněna, proč je nejméně únosné, aby jeho pronikavost šla v plném světle až tam, k těm největším hlubinám, tak se zdá mimo veškerou pochybnost, že to nejméně únosné je právě to třetí – to jest to, jak je v mýtu obsažena otevřenost do budoucna. Stanovisko, postoj do budoucnosti.

A právě tento moment musí být mírněna předstíranou historií, oním umístěním do minula.

Na konci strany 230 a potom na další, mluví Patočka o tom, že mýtus ohledává, ohmatává vazby života a v tom smyslu, že je u základu spekulativního, experimentujícího průzkumu existence, který plní věky. Tedy je to jakýsi základ, jakýsi pramen, první rovina nebo počátek onoho průzkumu existence, který později tedy nabývá spekulativního a experimentujícího charakteru.

Jak vypadá to mytické ohmatávání, ohledávání vazeb? Vypadá tak, říká Patočka, že vytváří představu o kole znovuzrození. Vína, říká, je tu promítnuta do minulosti. Odkud? Z přítomnosti, či z budoucnosti? Co to znamená, že je promítnuta do minulosti? To se tam nepraví. Ale říká se, že anticipativně podmiňuje budoucnost. To jest tato vína, promítnutá do minulosti, anticipativně podmiňuje budoucnost jako nepohnutý fatální zákon.

Tedy ten vztah do budoucnosti, který je poněkud zastřen, zakryt právě oním promítnutím do minulosti, tento vztah k budoucnosti je zvláštní. Ve vztahu k budoucnosti mýtus trvá na představě o kole znovuzrození a to proto, že vina je jím interpretována jako nepohnutý fatální zákon, právě ve své váze, ve své důsaznosti pro budoucnost.

Tedy je jasné, že mýtus je tady *de facto* pojat zcela přiměřeně věci. Skutečně tedy ona tendence, ono směřování k dosažení jakési dokonalosti právě v onom kole znovuzrození, nebo přesně řečeno v tom onom mýtu věčného návratu, a jako rozhodující pro budoucnost se ukazuje onen nepohnutý fatální zákon. Tedy cosi, co má charakter jakési nadčasové minulosti, nebo přímo tedy minulosti, pokud je promítnuto do minulosti.

Ale o tomto mýtu najednou Patočka říká, že pokud jeho intenci pochopíme, tak prohlédneme, že nezprůhledňuje jen ono rituálně znázorňující chování, ani nezprůhledňuje jen přítomnou skutečnost člověka, ani nezprůhledňuje jen ty hlubiny, tajiny lidského života, ale zprůhledňuje otevřenost do budoucna. A protože ta je čímisi tak děsivým, tak neunesitelným, promítá ji do minulosti. Je základ toho, co má největší váhu v budoucnosti, je promítnuto do minulosti.

A co je ten základ? Tímto základem je nepohnutý fatální zákon. No, takže ta otevřenost do budoucna se najednou ukazuje, že to není otevřenost do budoucna, nýbrž je to uzavřenost do budoucna. Uzavřenost oním nepohnutým fatálním zákonem.

V tomto smyslu tedy, jestliže se hovoří pak o mýtu o stvoření nebo mýtu o stromu poznání, to je 230, 231, z Geneze, tak to by vyžadovalo zvláštního výkladu, na němž by se ukázalo, že to má v pozadí nepochopení. Ale tyto konkrétní výklady necháme zatím stranou, pokud jde o tyto dva konkrétní mýty, takzvané mýty starozákonní. Zejména proto, že nikdo z nás v tom není odborníkem, že by tady bylo zapotřebí nějakého hebraistu mít po ruce a člověka, který je zběhlý v religionistice, aby mohl provádět příslušná srovnání, aby mohl ukázat, jaké skutečné mýty byly předlohou pro ono starozákonní přeznačení, přestrukturování, vnitřní přestavbu a tedy odmytíčení *de facto*, odmytizování těchto použitých materiálů, použitých předloh.

Ale jedna věc je tedy jasná: nejenom ty uvedené konkrétní dva mýty z Geneze, ale samo křesťanství je pak pochopeno jako další, novější mýtus. A to takový nový mýtus, který je jedním z nejhlubších a nejrozšířenějších, tedy jedním z nejvýznamnějších – nikoli, není řečeno tedy jediným, tím nejvýznamnějším, že – jedním z nejhlubších, z nejrozšířenějších. To je právě mýtus o božském člověku. Tedy, tady přicházíme k bodu, kde se Patočka pokouší interpretovat křesťanství jako mýtus, analogicky onomu mýtu o stromu poznání nebo mýtu o vyhnání z ráje. A pokouší se logizovat tento mýtus v následujících řádcích – celkem to je asi půldruhé stránky. Taky krátký text, ale nic nám nezbývá, musíme...